

Protecția și regimul juridic al programelor – inclusiv cele muzicale – pentru calculator în sistemul de drept român / The protection and legal status of computer programs – including the musical ones – in the Romanian law system

Alin-Corneliu VĂCEAN

Colegiul de Arte „Sabin Drăgoi“, Arad / “Sabin Drăgoi” School of Arts in Arad
composer_alin@yahoo.com

REZUMAT

În permanenta noastră șlefuire profesională, ca muzicieni ai secolului XXI, devine aproape imposibil să nu fi auzit despre Ableton, Sibelius, Cubase, Logic, Studio one etc., programe muzicale pentru calculator pe care unii dintre noi le stăpânesc chiar foarte bine. În acest context, devine vital – chiar dacă suntem doar simpli utilizatori, legitimi sau nelegitimi – să conștientizăm exact întinderea și trăsăturile protecției juridice ce le sunt oferite acestor programe în sistemul juridic român (implicit comunitar), drepturile autorilor lor în ramura dreptului de proprietate intelectuală, dar mai ales riscurile la care ne expunem în momentul în care ignorăm sau abuzăm de utilizarea lor nelegitimă. Deopotrivă, încercăm să sintetizăm și drepturile ce izvorăsc din utilizarea lor legitimă, cât și indicarea adnotată a textelor legale ce ne trimit la „Protecția și regimul juridic al programelor – inclusiv cele muzicale – pentru calculator în sistemul de drept roman“.

Cuvinte cheie

Dreptul proprietății intelectuale, dreptul de autor, protecție juridică, informatică, programe pentru calculator, sistemul de drept român și comunitar, regimul juridic al programelor pentru calculator, *copyright law*.

MOTTO

„A consuma cultură înseamnă a cumpăra dreptul de utilizare în beneficiul propriu a intimului exemplar pus în circulație de către un seamăn care poartă numele de creator.”

Gabriel Liiceanu

PREZENTARE GENERALĂ PRIVIND OBIECTUL DREPTULUI DE AUTOR

În sistemul de drept român (a se vedea art. 1 și urm. din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe - M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996) sunt protejate juridic, spre exemplu, următoarele forme ale creației intelectuale: operele, creațiile conexe acestora și bazele de date; invențiile, desenele sau modelele industriale; mărcile și indicațiile geografice. În concret, *operele* sunt creații intelectuale ale autorilor în domeniul literar, artistic sau științific, iar *invențiile* în orice domeniu al tehnologiei. În schimb, desenele sau modelele industriale sunt creații intelectuale ale autorilor acestora cu rol estetic, de înfrumusețare, pentru aspectul exterior nou al produselor. În sfârșit, mărcile și indicațiile geografice sunt diverse semne sau denumiri geografice la care

ABSTRACT

In our permanent professional improvement, as 21st century musicians, it is almost impossible not to have heard of Ableton, Sibelius, Cubase, Logic, Studio One, etc., computer music programs that some of us do master actually very well. In this context, it becomes vital - even if we are just simple users, legitimate or illegitimate - to be aware of the extent and the features of the legal protection offered to these programs in the Romanian legal system (implicitly in the EC legal system), the rights of their authors in the field of intellectual property rights, but above all, of the risks we expose ourselves to, when ignoring or using them illegitimately. We try to synthesize the rights stemming from their legitimate use, as well as the annotated indication of the legal texts that send us to “The protection and legal status of computer programs - including the musical ones - in the Romanian law system.”

Keywords

Intellectual property right, copyright, legal protection, computer science, computer programs, Romanian and EC law system, legal status of computer programs, copyright law.

MOTTO

“Consuming culture means buying the right to use, for one’s own benefit, the intimate copy put into circulation by a fellow man bearing the name of creator.”

Gabriel Liiceanu

GENERAL OVERVIEW OF COPYRIGHT

The following legal forms of intellectual creation are legally protected in the Romanian legal system (see Article 1 and the following from Law no. 8/1996 on copyright and related rights (Official Gazette No. 60 of March 26th, 1996): works, related creations and databases; inventions, drawings or industrial designs; trademarks and geographical indications. In particular, the works are intellectual creations of authors in literary, artistic or scientific fields, and inventions in any field of technology. Instead, industrial designs are the intellectual creations of their authors with an aesthetic, beautifying role for the new exterior appearance of the products. Finally, trademarks and geographical indications are various signs or geographical names in which intellectual

recurg, pe calea unui proces intelectual de imaginație și selecție, titularii certificatelor de înregistrare, persoane fizice sau juridice, pentru a deosebi produsele sau serviciile lor de cele ale altor persoane.

Legea nr. 8/1996 consacră obiectului dreptului de autor Capitolul III din Partea I a Titlului (art. 7-9). Potrivit art. 7 alin (1), *obiectul dreptului de autor este constituit din operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic, sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare și independent de valoarea și destinația lor.*

Din ansamblul normelor cuprinse în art. 7-9 din Legea nr. 8/1996 se poate sintetiza că operele care alcătuiesc obiectul dreptului de autor pot fi grupate după diverse criterii, dintre care amintim cu titlu de exemplificare:

- după contribuția autorului la realizarea lor, se face distincție între *opere absolut originale* și *opere derivate*;
- după obiectul lor, sunt opere *literare, artistice și științifice*;
- după modul de exprimare, operele sunt grupate în *scrise, orale, opere realizate prin metode analoge fotografiei etc.*;
- după numărul persoanelor care au contribuit la realizarea lor, sunt *opere cu un singur autor*, sau *simple, opere comune și opere colective*.

Neexistând o definiție legală, se poate formula definiția operei ca fiind *o creație intelectuală a individului uman în domeniul literar, artistic sau științific, protejată juridic, indiferent de modalitatea de realizare, modul sau forma concretă de exprimare, valoarea sau destinația ei, cu condiția de a fi conformă cu ordinea publică și cu bunele moravuri.*

Ne interesează foarte mult această parte introductivă în aspectele generale privind obiectul dreptului de autor - noțiunea de operă - pentru a identifica exact, în cele ce urmează, tărâmul de lucru, locul unde să încadrăm *programele pentru calculator* în categoriile de creații intelectuale, cât și a face referiri concrete la protecția și regimul juridic al programelor – inclusiv cele muzicale – pentru calculator.

ASPECTE GENERALE

Sediul materiei

În România, protecția și regimul juridic al programelor pentru calculator sunt reglementate de Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (publicată în M. Of. nr. 60 din 26 martie 1996, fiind ulterior modificată și completată. *Brevitatis causa*, pentru evitarea repetărilor și ușurința redactării, în continuare, în cuprinsul articolului, referirile la dispozițiile Legii nr. 8/1996 se vor face, de regulă, fără indicarea actului normativ). În concret, această lege instituie norme referitoare la: protecția programelor pentru calculator ca opere literare [art. 7 lit. a)]; durata protecției juridice a drepturilor patrimoniale asupra programelor pentru calculator (art. 30); includerea, în special, a programelor pentru calculator în obiectul contractului de închiriere a operelor [art. 63 alin. (1)]; regimul juridic general al programelor pentru calculator (art. 72-81); neaplicarea dispozițiilor art. 122-122 („drepturilor *sui-generis* ale fabricanților de date“), în cazul programelor pentru

property holders, natural or legal persons, use the intellectual property of imagination and selection to distinguish their products or services from those of other persons.

Law no. 8/1996 establishes on the subject of copyright Chapter III of Part I of the Title (Articles 7-9). According to Article 7, §(1), *the object of copyright is constituted by the original works of intellectual creation in the literary, artistic or scientific field, whatever the mode of creation, mode or form of expression and independently of their value and purpose.*

Of the rules set contained in Articles 7-9 of Law no. 8/1996 it can be summarized that the works that make up the object of copyright can be grouped according to various criteria, of which we mention by way of example:

- According to the author's contribution to their realization, a distinction is made between *absolutely original works* and *derivative works*;
- According to their object, they are *literary, artistic, and scientific* works;
- According to the mode of expression, the works are grouped in *oral writing, works performed by analogous methods of photography, etc.*;
- According to the number of people who contributed to their achievement, there are *works with a single author*, or *simple, joint works* and *collective works*.

In the absence of a legal definition, the piece work can be defined as *a legally protected intellectual creation of the human individual in the literary, artistic or scientific field, regardless of the way of realization, the concrete way or form of expression, its value or its destination, provided that it is in accordance with public order and good morals.*

We are very much interested in this introductory part in the general aspects of the subject of copyright - the notion of work - in order to accurately identify the realm of work, the place where *computer programs* belong to within categories of intellectual creations, and make concrete references to the protection and legal status of computer programs - including the musical ones.

GENERAL ASPECTS

Relevant provisions

In Romania, the protection and legal status of computer programs is regulated by Law no. 8/1996 on copyright and related rights (published in the Official Gazette no. 60 of March 26th, 1996, being subsequently amended and supplemented. *Brevitatis causa*, for the avoidance of repetitions and the ease of writing, further in the article, the references to the provisions of Law no. 8/1996 will be made, as a rule, without indicating the normative act). In particular, this law establishes rules relating to: protection of computer programs as literary works [Art. 7 § (a)]; the duration of the legal protection of patrimonial rights over computer programs (Article 30); including, in particular, computer programs under the object of the rental agreement for works [Art. 63 § (1)]; the general legal status for computer programs (Articles 72-81); not applying the provisions of Articles 122-122 (“*sui generis* rights of data producers”), in the case of computer

calculator folosite la fabricarea bazelor de date accesibile prin mijloace electronice [art. 122 alin (3)]; incriminarea infracțiunii de reproducere neautorizată pe sisteme de calcul a programelor pentru calculator realizate înainte de data intrării acesteia în vigoare (art. 149).

La nivel european, a fost adoptată Directiva Consiliului Comunităților Europene nr. 91/250/CEE (conform art. 288 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene *Directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru destinat cu privire la rezultatul care trebuie atins, lăsând autorităților naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele*) privind protecția juridică a programelor pentru calculator (publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene nr. L 122 din 17 mai 1991. Brevitatis causa, pentru evitarea repetărilor și ușurința redactării, în continuare, în cuprinsul articolului, referirile la Directiva nr. 91/250/CEE se vor face, de regulă cu ajutorul termenului „Directiva“). Această Directivă este transpusă în dreptul intern al României prin Legea nr. 8/1996.

Definirea programelor pentru calculator

Trebuie menționat faptul că orice calculator are în componență o „parte vizibilă“, numită *hardware*, formată din circuitele, dispozitivele și echipamentele componente ale unui sistem de calcul, și o „parte invizibilă“, numită *software*, alcătuită din totalitatea programelor cu care este echipat sistemul de calcul.

Primul sistem național de drept în cadrul căruia există o definiție legală a programelor pentru calculator este cel nord american. Astfel, inițial, art. 102 din *Copyright law of the United States* (1976) a stipulat că „sunt protejabile toate operele originale de autor fixate sau sub o formă tangibilă de expresie, cunoscută acum sau pusă la punct în viitor, și care permite perceperea ei, reproducerea sau comunicarea de orice manieră, fie în mod direct, fie cu ajutorul unei mașini sau dispozitiv“. Ulterior, art. 117 din „Legea *copyright*-ului“, introdus printr-o „lege din anul 1980“, a definit programul pentru calculator drept „o suită de instrucțiuni destinate a fi utilizate direct sau indirect într-un calculator pentru a obține anumite rezultate“.

În cadrul lucrărilor pentru elaborarea Directivei, Consiliul Comunităților Europene, de o manieră sintetică și cuprinzătoare, a stabilit că „programul pentru calculator este un ansamblu de instrucțiuni având ca scop de a permite executarea unor funcții de către un sistem de tratare a informațiilor numit calculator“. Oarecum ciudat, această definiție nu a fost încorporată în conținutul Directivei, însă elementele ei esențiale se pot deduce din „considerentele“ nr. 9-11 și 13. Sub acest aspect, legiuitorul român, transpunând Directiva *ad litteram*, de asemenea, a evitat să definească programul pentru calculator.

Totuși, în esență, din definițiile prezentate putem desprinde concluzia că „programul pentru calculator este un ansamblu de instrucțiuni destinate pentru a fi folosite cu ajutorul unui calculator în vederea obținerii unor rezultate“.

Natura juridică a programelor pentru calculator

Legat de acest aspect, art. 1 alin (1) teza I din Directivă este lipsit de echivoc, în sensul că „statele membre

programs used in the production of accessible databases by electronic means (Article 122 § (3)); the offence of unauthorized reproduction on computer systems of computer programs made prior to its entry into force (Article 149).

At European level, the Council Directive no. 91/250 / EEC on the legal protection of computer programs was adopted (according to Article 288 of the Treaty on the Functioning of the European Union, the Directive is binding on each Member State addressed as to the result to be achieved, leaving the national authorities with the competence of form and means. The Directive was published in the Official Journal of the European Communities no. L 122 of 17 May 1991). *Brevitatis causa*, for the avoidance of repetitions and the ease of writing, further in the article, the references to Directive no. 91/250 / EEC will usually be made using the term “the Directive”. This Directive is transposed into Romanian law by Law no. 8/1996.

Defining computer programs

It should be noted that any computer consists of a “visible part”, called *hardware*, consisting of the circuits, devices and components of a computing system, and an “invisible part” called *software*, made up of all the programs which the computing system is equipped with.

The first national law system in which there is a legal definition of computer programs is the North American one.

Thus, initially, Article 102 of the Copyright Law of the United States (1976) stated that “all original fixed works of an author or any tangible form of expression known or contemplated in the future, which permits its perception, reproduction or communication in any way, either directly or by means of a machine or device, are protectable.”

Subsequently, Article 117 of the “Copyright Law”, introduced by “a 1980 law,” defined the computer program as “a set of instructions intended to be used directly or indirectly in a computer to achieve certain results.”

In its work on the drafting of the Directive, the Council of the European Communities, in a synthetically and comprehensive manner, stated that “the computer program is a set of instructions intended to allow the performance of functions by an information processing system called *computer*.” It is somewhat weird, but this definition has not been incorporated into the content of the Directive, but the essential elements of it can be deduced from “the reasons” 9-11 and 13. In this respect, the Romanian legislator, transposing the *ad litteram* directive, also avoided defining the computer program.

However, in essence, from the definitions presented, we can conclude that “a computer program is a set of instructions intended to be used with a computer to achieve results.”

The legal nature of computer programs

Regarding this aspect, the first sentence of Article 1 § (1) of the Directive is unequivocal in that “Member States

protejează programele pentru calculator prin dreptul de autor ca *opere literare* în sensul Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice“ (Convenția de la Berna a fost încheiată la data de 9 septembrie 1883. România a aderat la această Convenție la data de 24 martie 1926 prin Legea nr. 152/1926, actul fiind publicat în M. Of. nr. 155 din 17 aprilie 1998). Evident, în acest sens soluția legiuitorului comunitar este discutabilă.

Contrar denumirii Convenției de la Berna („privind protecția operelor literare și artistice“), art. 2 par. 1 dispune că „termenul *opere literare și artistice* cuprinde toate lucrările din domeniul literar, științific și artistic“. Practic, dacă legiuitorul comunitar ar fi luat în considerare această semnificație, pentru a aduce programele pentru calculator sub incidența dispozițiilor Convenției de la Berna, ar fi avut la îndemână trei soluții de „calificare“: ca „opere literare“, ca „opere artistice“ sau ca „opere științifice“. Ignorând însă dispozițiile art. 2 par. 1 și luând în considerare numai „denumirea Convenției“ legiuitorul comunitar a considerat că poate opta doar între soluția „operelor literare“ și cea a „operelor artistice“. Evident, dat fiind caracterul esențialmente „estetic“ al operelor artistice, deloc compatibil cu conținutul și rolul programelor pentru calculator, varianta „operelor artistice“ a fost exclusă, rămânând numai cea a „operelor literare“.

Circumscrierea „programelor pentru calculator“ domeniului „operelor literare“ a fost determinată probabil și de faptul că, asemenea acestora, în materie de *software* se operează cu diverse limbaje. Contrar acestei aparente asemănări, „limbajul operelor literare“ și cel al „programelor pentru calculator“ (de programare) nu poate fi pus sub semnul identității și nici chiar sub cel al similitudinii.

Legat de aspectul pus în discuție, legiuitorul român, sesizând, probabil, calificarea „forțată“ și „conjuncturală“ realizată de cel comunitar, a adoptat o „soluție evazivă“, în sensul că s-a abținut să includă categoric programele pentru calculator în categoria „operelor literare“. Astfel, pentru a transpune art. 1 alin. (1) teza I din Directivă, art. 7 lit. a) din Legea nr. 8/1996, după ce enumeră „scrierile literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și orice alte opere scrise sau orale“, adaugă „precum și programele pentru calculator“. Practic, în sistemul de drept român, programele pentru calculator sunt doar „alăturate“ principalelor genuri de „opere literare“.

Astfel, indiferent de natura lor literară sau științifică, cert este că, potrivit Directivei nr. 91/250/CEE și Legii 8/1996, programele pentru calculator sunt „opere“ și, pe cale de consecință, în măsura în care reglementările interne și internaționale destinate *expressis verbis* protecției acestora nu prevăd, sunt incidente normele consacrate operelor, în general.

Obiectul protecției juridice în cazul programelor pentru calculator

Art. 1 din Directivă, sub titlul marginal „obiectul protecției“, prevede că „termenul *program pentru calculator* include *materialul de concepție pregătit*“ [alin. (1) teza a II-a] și că „protecția prevăzută prin prezenta Directivă se aplică oricărei forme de expresie a unui program pentru calculator“ [alin. (2) teza I].

shall protect computer programs by copyright as *literary works* within the meaning of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works.” (The Bern Convention was completed on September 9, 1883. Romania acceded to this Convention on 24th March, 1926 by Law no. 152/1926. The Berne Convention was published in the Official Gazette no. 155 of April 17, 1998). Obviously, the Community legislator’s solution is questionable in this respect.

Contrary to the name of the Bern Convention (“On the Protection of Literary and Artistic Works”), Article 2 §1 states that “the term *literary and artistic works* includes all literary, scientific and artistic work.” In fact, if the Community legislature had taken this significance into account, in order to bring computer programs under the provisions of the Berne Convention, it would have had three “qualification” solutions: as “literary works,” as “artistic works” or as “scientific works.” However, ignoring the provisions of Article 2 §1 and only considering the “Convention naming” the Community legislator considered that he could only choose between the solution of “literary works” and that of “artistic works.” Obviously, given the essentially “aesthetic” character of artistic works, not at all compatible with the content and role of computer programs, the version of “artistic works” was excluded, leaving only the version of “literary works.”

The circumscription of “computer programs” in the field of “literary works” was determined perhaps also by the fact that, in the field of *software*, various languages are employed. Contrary to this seeming resemblance, the “language of literary works” and that of “computer programs” (programming) cannot be put under the sign of identity or even of similitude.

Regarding the aspect under discussion, the Romanian legislator, probably referring to the “forced” and “conjunctural” qualification of the Community legislator, adopted an “elusive solution” in the sense that he refrained from categorically including computer programs in the category of “literary works.” Thus, to transpose Article 1, § (1) the first sentence of the Directive, Article 7 §a of Law no. 8/1996, after listing “literary and journalistic writings, conferences, sermons, pleadings, lectures, and all other written or oral works” adds “computer programs as well.” Practically, in the Romanian legal system, computer programs are only “adjoined” to the main genres of “literary works.”

Thus, irrespective of their literary or scientific nature, it is certain that, according to Directive no. 91/250/EEC and Law 8/1996, computer programs are “works” and, as a consequence, to the extent that national and international regulations intended *expressis verbis* to their protection do not provide otherwise, the rules on works are generally inherent.

Object of legal protection in the case of computer programs

Article 1 of the Directive, under the marginal title “subject matter of protection”, states that “the term *computer program* includes *preparatory design material*” [§(1), second sentence] and that “the protection provided by this Directive applies to any form of expression of a computer program” [§ (2), first sentence].

În schimb, art. 72 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 dispune că „protecția programelor pentru calculator include *orice expresie a unui program*, programele de aplicație și sistemele de operare, exprimate în orice fel de limbaj, fie în cod-sursă, sau cod-obiect, *materialul de concepție pregătit* și manualele“. În informatică, „codul sursă“ este expresia intermediară fundamentală de realizare a programelor pentru calculator și reprezintă traducerea unor părți din materialul de concepție pregătit într-un limbaj de programare, folosind regulile gramaticale ale aceluși limbaj. „Codul-sursă“ este exprimat în limbaj non-informatic, având un aspect criptic pentru un neprofesionist în informatică, dar coerent pentru specialiști. Codul sursă reprezintă una dintre cele mai importante expresii ale unui program pentru calculator deoarece conține detaliile de realizare a programului și este folosit de programator pentru modificarea sau dezvoltarea ulterioară a programului. Este un secret păzit cu multă atenție de majoritatea companiilor producătoare de programe pentru calculator. Codul sursă este indiscutabil protejat prin dreptul de autor și folosit ca probă, pe plan internațional, pentru a dovedi originalitatea unui program pentru calculator. „Codul-obiect“ sau „codul-mașină“ ori „limbajul-mașină“ are rolul de a facilita comunicarea omului cu calculatorul, fiind alcătuit dintr-un set de instrucțiuni fundamentale care depind de tipul de computer utilizat.

Observăm că legiuitorul român, fiind mult mai „generos“ decât cel comunitar, a inclus în obiectul protecției juridice „programele de aplicație“, „sistemele de operare“ și „manualele“.

„Materialul de concepție pregătit“, având rol fundamental, constituie primul pas în realizarea oricărui program pentru calculator. Acesta reprezintă materializarea în limbaj natural (non-informatic) a ideii și a activității de analiză și poate conține: definirea problemei care trebuie rezolvată; lista de specificații și cerințe pe care trebuie să le îndeplinească/asigure programul conceput; descrierea modului de funcționare și de rezolvare a cerințelor programului; scheme logice de ansamblu (sub formă grafică, textuală, simbolică sau mixtă); scheme logice particulare; orice note tehnice (informații de concepție/proiectare) create cu scopul de a pregăti/controla/derula activitatea de proiectare și de realizare a programului.

Sintagma „orice expresie a unui program pentru calculator“, evocată de art. 72 alin (1) din Legea nr. 8/1996 și art. 1 alin. (2) teza I din Directivă, are semnificația unui program pentru calculator și diferitele modalități în care acesta se poate prezenta. Principalele „expresii“ ale unui program pentru calculator sunt: sistemul de operare; programul de aplicație (informatic); materialul de concepție pregătit, codul-sursă; codul-obiect; mnemonice; microcod; manualele; „look and feel“, afișajele vizuale; formate de intrare.

Pe de altă parte, art. 1 alin. (2) teza II-a din Directivă dispune că „ideile și principiile care se află la baza unui element al oricărui program pentru calculator, inclusiv cele care se află la baza interfețelor sale, nu sunt protejate de dreptul de autor în temeiul prezentei directive“. În schimb art. 72 alin. (2) din Legea nr. 8/1996, „transpunând larg și neconform“ acest text, prevede că „ideile, procedeele, metodele de funcționare, conceptele matematice și principiile care stau la baza oricărui element dintr-un program pentru calculator, inclusiv acelea care stau la baza interfețelor sale, nu sunt

Instead, Article 72 § (1) of Law no. 8/1996 states that “the protection of computer programs includes *any expression of a program*, application programs and operating systems, expressed in any language, either in source-code or object code, *the preparatory design material* and textbooks.” In computer science, “source code” is the basic intermediate expression of achieving computer programs and is the translation of parts of the conceptual preparatory material in a programming language using the grammar rules of that language. The “source code” is expressed in non-informative language, having a cryptic aspect for a nonprofessional in computer science but coherent for specialists. The source code is one of the most important expressions of a computer program because it contains the program’s details and is used by the programmer to modify or further develop the program. It is a secret well guarded by most computer software companies. The source code is indisputably protected by copyright and used internationally as evidence to prove the originality of a computer program. The “object code” or “machine code” or “machine language” is intended to facilitate human communication with the computer, consisting of a set of basic instructions that depend on the type of computer used.

We note that the Romanian legislator, being much more “generous” than the EC legislator, has included in the subject of legal protection “application programs,” “operating systems” and “manuals.”

The “preparatory design material,” having a fundamental role, is the first step in the accomplishment of any computer program. This is the materialization in the natural (non-informatics) language of the idea and the analysis activity and it may contain: the definition of the problem to be solved; the list of specifications and requirements of the program; a description of how the program needs to work and resolve its requirements; general logic schemes (in graphical, textual, symbolic or mixed form); particular logical schemes; any technical notes (conception/design information) created in order to prepare/control/carry out the design and the program development activity.

The phrase “any expression of a computer program,” evoked by Article 72 § (1) of Law no. 8/1996 and also Article 1 § (2) the first sentence of the Directive, has the meaning of a computer program and the different ways in which it can be presented. The main “expressions” of a computer program are: the operating system; application program (informatics; preparatory design material, source-code; object-code; mnemonics; microcode; textbooks; „look and feel,“ visual displays; input formats.

On the other hand, Article 1 § (2), the second sentence, of the Directive states that “the ideas and principles underlying an element of any computer program, including those underlying its interfaces, shall not be protected by copyright under this Directive.” Instead, Article 72 § (2) of the Law no. 8/1996, by “broad and non-compliant transposition” of this text, states that “the ideas, processes, methods of operation, mathematical concepts and principles underlying any element of a

protejate“, probabil urmărindu-se evitarea „dublei protecții juridice“ în situația în care diverse idei, principii, procedee, metode de funcționare și concepte, utilizate la realizarea unui program pentru calculator, anterior acestui moment, au făcut obiectul altor creații intelectuale.

TITULARUL DREPTULUI DE AUTOR ASUPRA PROGRAMELOR PENTRU CALCULATOR

Art. 73 alin. (1), în partea introductivă, fără să-l nominalizeze, se referă la „titularul dreptului de autor asupra unui program pentru calculator“, titular ce „beneficiază în mod corespunzător de drepturile prevăzute de această lege în partea I a titlului I“. Astfel, titular al programului pentru calculator este „autorul“, adică persoana sau persoanele fizice care au creat programul.

Trebuie făcută precizarea că poate fi autor, inclusiv al unui program pentru calculator, „numai o persoană fizică“, fiind exclusă această calitate în cazul „persoanelor juridice“, fiind de necontestat faptul că numai persoanele fizice, ca atare, au „capacitate creativă“. Textul legal ne lămurește că „*autorul* unui program pentru calculator este *persoana fizică sau grupul de persoane fizice*“ care au creat programul sau, dacă legislația statului membru în cauză permite acest lucru, *persoana juridică* desemnată de legislația respectivă ca fiind *titulara dreptului*.

Sintagma „titularul dreptului de autor în cazul programului pentru calculator“ poate include și alte persoane fizice sau chiar juridice care au dobândit drepturi morale sau/și patrimoniale, fie pe cale de moștenire, fie pe cale contractuală, anume „contractul de cesiune a unui program pentru calculator“.

De asemenea, legislația în vigoare recunoaște dreptul pluralității de titulari în cazul în care programul pentru calculator se prezintă sub forma unei opere colective sau comune. La „coautori“ se referă și textul Directivei care menționează „calitatea de autor“, respectiv la „coautorii“ programelor pentru calculator realizate în colectiv. [alin. (1) teza I] sau în comun [alin. (2)].

DREPTURILE ASUPRA PROGRAMELOR PENTRU CALCULATOR

Enumerare

Potrivit art. 73 alin. (1) coroborat cu art. 10, realizarea unui program pentru calculator dă naștere, de regulă în persoana autorului, la următoarele *drepturi morale*: dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adus programul pentru calculator la cunoștință publică [lit. a)]; dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al programului pentru calculator [lit. b)]; dreptul de a decide sub ce nume va fi adus programul pentru calculator la cunoștință publică [lit. c)]; dreptul de a pretinde respectarea integrității programului pentru calculator și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse acestuia, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa [lit. d)].

În cazul programelor pentru calculator nu este recunoscut „dreptul de retractare“, prevăzut de art. 10 lit. e). Probabil motivația acestei excepții este circumscrisă preocupării

computer program, including those underlying its interfaces, are not protected,” probably in order to avoid the “double legal protection” when different ideas, principles, processes, methods and concepts, used to create a computer program before that time, were subject to other intellectual creations.

COPYRIGHT TITLE ON COMPUTER PROGRAMS

Article 73 § (1), in the introductory part, without naming it, refers to “the copyright holder of a computer program,” a holder “entitled to the rights provided for in that law in Part One of Title One.” Thus, the owner of the computer program is the “author”, i.e. the person or individuals who created the program.

It should be made clear that the author, including of a computer program, can be “only a natural person,” and this is excluded in the case of “legal persons” since it is undisputed that only natural persons as such have “creative capacity.” The legal text clarifies that “*the author* of a computer program is *the natural person or group of individuals* who created the program or, if the law of the Member State concerned so allows, *the legal person* designated by that legislation as *the right holder*.”

The term “copyright holder in the case of a computer program” may also include other natural or legal persons who have acquired moral and/or property rights either by inheritance or by contract, namely “the assignment contract of a program for the computer.”

Also, current legislation recognizes the right of plurality of holders if the computer program is in the form of a collective or joint work. The “coauthors” also refer to the text of the Directive that refers to “author’s quality” and “co-authors” of the computer programs made collectively. [§(1) first sentence] or jointly [§(2)].

RIGHTS ON COMPUTER PROGRAMS

Enumeration

According to Article 73 §(1) in conjunction with Article 10, the realization of a computer program usually gives rise, usually for the author, to the following *moral rights*: the right to decide whether, in what manner and when the computer program will be brought to the attention of the public [§a)]; the right to claim recognition as the author of the computer program (§b)); the right to decide under what name the computer program will be brought to the attention of the public [§c)]; the right to claim respect for the integrity of the computer program and to oppose any modification, as well as any prejudice to it, if it prejudices his honour or reputation [§d)].

In the case of computer programs, the “right of withdrawal” provided by Article 10 §e is not recognized. Perhaps the rationale behind this exception is circumscribed to the legislator’s concern to shelter the legitimate user of the computer program from the “unilateral” and, above all, the “abusive decision” of the holder of the right of use.

Related to *patrimonial rights*, Article 73 §(1), after referring, in the introductory part, to “the rights provided for in this Law in Part One of this title,” states that the

legiuitorului de a pune la adăpost utilizatorul legitim al programului pentru calculator de „decizia unilaterală” și, mai ales, „abuzivă” a titularului dreptului de utilizare.

Legat de *drepturile patrimoniale*, art. 73 alin. (1), după ce, în partea introductivă, face trimitere la „drepturile prevăzute de prezenta lege, în partea I a prezentului titlu”, face precizarea că autorul beneficiază, „îndeosebi, de dreptul exclusiv de a realiza și de a autoriza”: „reproducerea permanentă sau temporară a unui program, integral sau parțial, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv în cazul în care reproducerea este determinată de instalarea, stocarea, rularea sau executarea, afișarea sau transmiterea în rețea” [lit. a)]; „traducerea, adaptarea, aranjarea și orice alte transformări aduse unui program pentru calculator, precum și reproducerea rezultatului acestor operațiuni, fără a prejudicia drepturile persoanei care transformă programul pentru calculator” [lit. b)]; „distribuirea și închirierea originalului sau a copiilor, sub orice formă, ale unui program pentru calculator” [lit. c)].

Titularul dreptului de autor al unui program pentru calculator este în drept să autorizeze și alte acțiuni, spre exemplu cele enumerate de art. 13, cum ar fi: importul [lit. b)], împrumutul [lit. e)] și realizarea de programe pentru calculator derivate [lit. i)].

Acte efectuate fără autorizarea titularului dreptului de autor asupra programelor pentru calculator

Potrivit art. 76, „în lipsa unei clauze contrare, nu sunt supuse autorizării titularului dreptului de autor actele prevăzute de art. 73. a) și b), dacă acestea sunt necesare pentru a permite dobânditorului legitim să utilizeze programul pentru calculator într-un mod corespunzător destinației sale, inclusiv pentru corectarea erorilor”. Cu unele mici modificări de traducere, art. 76 din Legea nr. 8/1996 reproduce dispozițiile art. 5 alin. (1) din Directivă.

Așadar, potrivit art. 76 coroborat cu art. 73 alin. (1), nu sunt supuse autorizării titularului dreptului de autor actele de „reproducere” și de „traducere” [lit. a)], precum și cele de „aranjare”, de „transformare” a programului pentru calculator, precum și cele necesare „reproducerii rezultatului” acestor operațiuni [lit. b)].

Per a contrario, aceste acte sunt supuse autorizării titularului dacă nu sunt necesare pentru utilizarea programului pentru calculator într-un mod corespunzător destinației lui ori pentru corectarea erorilor. Evident, excepțiile în cauză nu operează dacă utilizatorul programului pentru calculator este „nelegitim”. Nu sunt incidente dispozițiile art. 76 nici în situația în care, printr-un „contract de cesiune”, s-a stipulat *expressis verbis* că utilizatorul programului pentru calculator trebuie să obțină autorizarea titularului pentru efectuarea actelor respective.

Potrivit art. 77 alin. (1), „utilizatorul autorizat al unui program pentru calculator poate face, fără autorizarea titularului dreptului de autor, o copie de arhivă sau de siguranță, în măsura în care aceasta este necesară pentru asigurarea utilizării programului”.

De asemenea, în temeiul art. 77 al. (2), „utilizatorul autorizat al copiei unui program pentru calculator poate, fără autorizarea titularului dreptului de autor, să analizeze, să studieze sau să testeze funcționarea acestui program, în scopul de a determina ideile și principiile

author is entitled, “in particular, to the exclusive right to create and authorize”: “the permanent or temporary reproduction of a program, in whole or in part, by any means and in any form whatsoever, including where the reproduction is determined by the installation, storage, running or execution, display or transmission in the network”. [§a)]; “translation, adaptation, arranging and any other changes to a computer program, as well as the reproduction of the result of such operations, without prejudice to the rights of the individual which transforms the computer program” [§b)]; “the distribution and rental of the original or copies, in any form whatsoever, of a computer program” [§c)].

The copyright holder of a computer program is entitled to authorize other actions, such as those listed in Article 13: the import [§b], the loan [§e)] and the development of derivative software [§i)].

Acts performed without the authorization of the computer program copyright owner

According to Article 76, “in the absence of a contrary clause, the acts of Article 73. §(a) and §(b) are not subject to the authorization of the rights’ holder, if they are necessary to enable the legitimate purchaser to use the computer program in a manner appropriate to its intended purpose, including the correction of errors.” With some minor changes to the translation, Article 76 of Law no. 8/1996 reproduces the provisions of Article 5 § (1) of the Directive.

Therefore, according to Article 76 in conjunction with Article 73 §(1), the acts of “reproduction” and “translation” are not subject to authorization by the copyright holder (§a), as well as the “arranging”, “transformation” of the computer program, as well as those of “reproducing the result” of these operations [§b)].

Per a contrario, these acts are subject to the holder’s authorization if they are not necessary in order to use the computer program in a manner appropriate to its intended purpose or to correct errors. Obviously, the exceptions in question do not work if the computer program user is “illegitimate.” The provisions of Article 76 do not apply even if, by means of an “assignment contract,” it was stipulated *expressis verbis* that the user of the computer program should obtain the authorization of the holder to carry out those acts.

According to Article 77 § (1), “the authorized user of a computer program may, without the authorization of the copyright holder, make an *archive* or *security copy*, insofar as this is necessary to ensure the use of the program.”

Also, under Article 77 §(2), “the authorized user of the copy of a computer program may, without the authorization of the right holder, analyze, study or test the operation of the program in order to determine the ideas and principles underlying any of its elements, when performing any operations of installing, displaying,

care stau la baza oricărui element al acestuia, cu ocazia efectuării oricăror operațiuni de instalare, afișare, rulare sau executare, transmitere ori stocare a programului, operațiuni pe care este în drept să le efectueze“.

Această excepție are darul de a oferi utilizatorului legitim posibilitatea de a folosi programul pentru calculator corespunzător destinației sale, și, evident, în acord cu clauzele contractului de cesiune. De fapt, operațiunile enumerate de text („instalare“, „afișare“, „rulare sau executare“, „transmitere“ și „stocare“) sunt determinate de utilizarea normală a oricărui program pentru calculator.

În sfârșit, art. 78 reglementează așa-zisul „drept de descompunere a programului pentru calculator“ pentru realizarea „interoperabilității“ cu alte programe. Art. 6 din Directivă chiar îl numește „drept de decompilare“, îl instituie, de asemenea, în scopul facilitării „interoperabilității“.

În concret, potrivit art. 78, „autorizarea titularului dreptului de autor nu este obligatorie atunci când reproducerea codului sau traducerea formei acestui cod este indispensabilă pentru obținerea informațiilor necesare interoperabilității unui program pentru calculator cu alte programe pentru calculator, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții: actele de reproducere și de traducere sunt îndeplinite de o persoană care deține dreptul de utilizare a copiei programului sau de o persoană care îndeplinește aceste operațiuni în numele celei dintâi, fiind abilitată în acest scop“ [lit. a)]; „informațiile necesare interoperabilității nu sunt ușor și rapid accesibile persoanelor prevăzute la lit. a) a prezentului articol“ [lit. b)]; „actele prevăzute la lit. a) a prezentului articol sunt limitate la părțile de program necesare interoperabilității“ [lit. c)].

„Interoperabilitatea“ este definită de „Considerentul nr. 15“ din Directivă „ca fiind capacitatea de a schimba informații și de a utiliza reciproc informațiile schimbate“, cu precizarea că „interoperabilitatea“ presupune „interconexiune“ și „interacțiune funcțională“, operațiuni absolut necesare pentru funcționarea tuturor elementelor *software* și *hardware*, precum și cu utilizatorii.

În temeiul art. 80, dreptul de descompunere nu poate fi exercitat dacă se cauzează un prejudiciu titularului dreptului de autor sau se împiedică utilizarea normală a programului pentru calculator.

Valorificarea drepturilor patrimoniale asupra programelor pentru calculator

În temeiul art. 30, legat de durata protecției juridice a drepturilor asupra programelor pentru calculator, acestea „durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 de ani“.

Din economia art. 75 s-ar putea deduce că drepturile patrimoniale de autor asupra programelor pentru calculator pot fi valorificate pe calea „contractului de utilizare“ [alin. (1)] și a „contractului de cesiune a dreptului de utilizare“ [alin. (2)]. În realitate, chiar dacă formulările sunt diferite, art. 75 reglementează doar „contractul de cesiune“, contract ce are ca obiect „transmiterea dreptului de utilizare a programului pentru calculator de la titular la cedent“.

running or executing, transmitting or storing the program, operations which he is entitled to carry out.”

This exception is meant to give the legitimate user the possibility to use the computer program for its intended purpose, and obviously in accordance with the terms of the assignment contract. In fact, the operations listed by the text (“install”, “display”, “run or execute,” “transmit”, and “store”) are determined by the normal use of any computer program.

Finally, Article 78 regulates the so-called “computer program decomposition right” in order to achieve “interoperability” with other programs. Article 6 of the Directive even calls it a “right to decompile,” and also establishes it in order to facilitate “interoperability.”

In particular, according to Article 78 “Authorization of the copyright holder is not mandatory when reproduction of the code or translation of the form of this code is indispensable for obtaining the information necessary for the interoperability of a computer program with other computer programs, if the following conditions are met: reproduction and translation carried out by a person holding the right to use the copy of the program or by a person performing these operations on behalf of the former, being empowered for that purpose” [§a]; “the information required for interoperability is not easily and readily available to the persons referred to in §a of this article” [§b]; “the acts referred to in §a of this Article are limited to the program parts required for interoperability” [§c].

“Interoperability” is defined by “Reason no. 15” of the Directive “as being the ability to exchange information and to mutually use exchanged information,” stating that “interoperability” implies “interconnection” and “functional interaction”, operations absolutely necessary for the functioning of all *software* and *hardware* elements; and with users as well.

Under Article 80, the right of decomposition cannot be exercised if damage is caused to the right holder or the normal use of the computer program is obstructed.

Assessing patrimonial rights over computer programs

Under Article 30, relating to the duration of the legal protection of computer software rights, they “last throughout the life of the author, and after his death they are transferred by inheritance under civil law for a period of 70 years.”

From Article 75, it may be deduced that patrimonial rights over computer programs can be exploited through the “use contract” [§(1)], and the “assignment contract of the use right” [§(2)]. In fact, even if the formulations are different, Article 75 governs only the “assignment contract,” which deals with the “transfer of the right to use the computer program from the holder to the transferor.”

De principiu, potrivit art. 75 alin. (2) „cesiunea dreptului de utilizare a unui program pentru calculator nu implică și transferul dreptului de autor asupra acestuia“.

Potrivit art. 75 alin. (1), „în lipsa unei clauze contrare, printr-un contract de utilizare a unui program pe calculator se prezumă că: utilizatorului i se acordă dreptul neexclusiv de utilizare a programului pentru calculator“ [lit. a)]; „utilizatorul nu poate transmite unei alte persoane dreptul de utilizare a programului pentru calculator“ [lit. b)]. Textele citate instituie două prezumții relative (*iuris tantum*), una privind „caracterul neexclusiv“ și cealaltă privind „caracterul *intuitu personae*“ al cesiunii dreptului de utilizare a programului pentru calculator.

Dreptul de utilizare a programelor pentru calculator prezintă unele aspecte particulare în cadrul „operațiunilor de leasing“. Astfel, potrivit art. 1 alin. (3) din O.G. nr. 51/1997 privind operațiunile de leasing și societățile de leasing, prin excepție de la dispozițiile alin. (2), dreptul de utilizare a programelor pentru calculator poate face obiectul operațiunilor de leasing, dacă titularul dreptului de autor a autorizat această operațiune.

Concluzii

În România, aspectele privind dreptul proprietății intelectuale s-au bucurat în ultimii ani de un interes din ce în ce mai crescut. Acest fapt se datorează atât conștientizării în mediul juridic, de afaceri și universitar a importanței protejării drepturilor de proprietate intelectuală, cât și evoluției tehnologiei, în special a mediului on-line, în care diseminarea informației se produce mult mai rapid, ridicând probleme complexe cu privire la utilizarea acestor drepturi, în special cele legate de o utilizare legitimă și loială a programelor pentru calculator.

Analiza regimului juridic al programelor pentru calculator, alături de specificitatea evidentă a diverselor trimiteri normative, dezvăluie existența unor aspecte care, *de lege ferenda*, pot face obiectul unor șlefuiuri legislative în ceea ce privește Legea 8/1996, în sensul eliminării unor norme inutile și reformularea celor mai puțin lizibile. De asemenea, cu titlu general, se impune compatibilizarea terminologiei normelor Legii 8/1996 cu semnificația dată diversilor termeni și expresii în domeniul informaticii.

BIBLIOGRAFIE / REFERENCES

- [1] Bodoașcă, Teodor, Tarnu, Lucian Ioan (2015), *Dreptul proprietății intelectuale*, Ediția a III-a, revizuită și adăugită, București, Ed. Universul Juridic.
- [2] Bodoașcă, Teodor, *Contribuții la studiul reglementărilor legale referitoare la contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor*, în *Dreptul*, nr. 4/2009.
- [3] Florea, Bujorel, (2016), *Infrafracțiuni contra drepturilor de creație intelectuală*, București, Ed. Universul Juridic.
- [4] Neagu, Luiza, Truichici, M. Adrian (2017), *Dreptul proprietății intelectuale – Jurisprudenta Curtii de Justiție a Uniunii Europene*, București, Ed. Universul Juridic.
- [5] Roș, Viorel (2001), *Dreptul proprietății intelectuale*, București, Global Lex.
- [6] Roș, Viorel, Speriusi-Vlad, Alin, Dincă, Răzvan (2018), *Proprietate intelectuală - Respectarea drepturilor de autor. Proprietatea intelectuală în afaceri. Procesul civil și proprietatea intelectuală. Ilicitul din domeniul proprietății intelectuale. Tehnologia, internetul și accesul la creația intelectuală*, București, Ed. C.H. Beck.
- [7] Speriusi-Vlad, Alin, (2014), *Drepturile patrimoniale în creația intelectuală*, București, Ed. Universul Juridic.
- [8] Legislație (2015) *Proprietatea intelectuală: legislație principală, legislație secundară și jurisprudență: legislație consolidată*, București, Ed. Universul Juridic.
- [9] *Dicționar de proprietate intelectuală*, http://www.euroavocatura.ro/dictionar/334922/Codul_sursa

As a principle, according to Article 75 § (2) “the transfer of the right to use a computer program does not imply the transfer of copyright to it.”

According to Article 75 § (1) “Unless otherwise stipulated, a computer program contract shall be presumed to be the user’s non-exclusive right to use the computer program.” [§a]; “the user may not transfer to another person the right to use the computer program” [§b)]. The cited texts establish two relative presumptions (*iuris tantum*), one on the “non-exclusive character” and the other on the “character of *intuitu personae*” of the assignment of the right to use the computer program.

The right to use computer programs presents some particular aspects of “leasing operations.” Thus, according to Article 1 § (3) of Government Ordinance no. 51/1997 on leasing operations and leasing companies, by way of exception from the provisions of § (2), the right to use computer programs may be leased, if the copyright holder has authorized this operation.

Conclusions

In Romania, aspects of intellectual property rights have enjoyed an increasing interest in recent years. This is due both to the legal, business and academic awareness of the importance of protecting intellectual property rights, as well as to the evolution of technology, especially of the online environment, where dissemination of information occurs much faster, raising complex problems with the use of these rights, especially those relating to legitimate and loyal use of computer programs.

The analysis of the legal status of the computer programs, along with the obvious specificity of the various normative references, reveals the existence of some aspects which, *de lege ferenda*, may be subject to legislative amending regarding Law 8/1996, in order to eliminate unnecessary rules and reformulate the least legible ones. Also, as a general rule, it is necessary to make the terminology of Law 8/1996 is compatible with the meaning given to the various terms and expressions in the field of informatics.